

Xəlil İSMAYILOV

Əməkdar mədəniyyət işçisi

tarix elmləri doktoru, professor

H.Ə.ƏLİYEVİN ƏSƏRLƏRİNİN RESPUBLIKA KITABXANA RESURSLARININ FORMALAŞMASINDA ROLU.

Açar sözlər: Kitabxana resursları, H. Əliyevin əsərləri, kitabxana fondunun formalaşması, milli ideologiyanın formalaşması.

Key words: Library resources, library fund formation, formation of national ideology, H. Aliyev s traces.

Ключевые слова: Библиотека ресурсов, формирование библиотечного фонда, формирование национальной идеологии, следы Г. Алиева с.

Dünya şöhrətli ictimai- siyasi xadim, xalqımızın böyük oğlu Heydər Əliyev 1969-cu ildə hakimiyyətə gəldikdən sonra respublikamızın inkişafında çox böyük və misilsiz işlər görmüşdür və ulu öndərimizin Azərbaycana rəhbərlik etdiyi illər müasir tariximizə qızıl hərflərlə yazılmışdır. Xüsusilə ötən əsrin 70-80-ci illərində və müstəqillik illərində Azərbaycanın inkişafı, dövlətçiliyinin möhkəmləndirilməsi dahi şəxsiyyətin adı və fəaliyyəti ilə bağlıdır.

Məhz bu illərdə Heydər Əliyev rəhbər olduğu Azərbaycanın bütün məsulyyətini öz çiyində daşmış, onu bir dövlət, xalqımızı bir millət kimi tarixin ağır və sərt sınaqlarından uğurla çıxarmış müasir Azərbaycanın işıqlı sabahının etibarlı bünövrəsini yaratmışdır.

Bu gün Azərbaycan onunla eyni vaxtda müstəqillik əldə etmiş keçmiş ittifaq respublikalarının bir çoxundan irəlidədir. İstər iqtisadi-sosial sahədə, istərsə də demokratiyanın inkişaf səviyyəsinə görə misilsiz tərəqqi yolu keçmişik. Bu uğurlar Heydər Əliyev fenomeni ilə bir başa bağlıdır. Onun cəsarətli qərarları, həyata keçirdiyi köklü islahatlar Azərbaycanı büsbütün dəyişib. Əlbəttə, digər mühüm amil 70-80-ci illərdə yaradılmış bazadır, əsas o vaxt qoyulmuş ənənələrdir.

Ümumilli liderin Azərbaycanda milli dövlətçilik ideologiyasının yaradılması, suveren dövlət təsisatlarının yaradılması və xalqımızın tarixi

yaddaşının bərpası istiqamətində göstərdiyi xidmətlər hər bir Azərbaycanlı tərəfindən böyük qürur hissi ilə xatırlanır. Heydər Əliyevin dövlətçilik konsepsiyasının əsas strateji xəttini də məhz həmrəylik, bütövlük, hüququn aliliyi ideyaları təşkil etmişdir. H.Əliyev iradəsinin fəlsəfəsinə görə, Azərbaycançılıq, ziyalılıq da bu istinad nöqtəsindən başlayır. Çünki milli ruhu qorumağı, inkişaf etdirmək və gələcək nəsillərə ötürməyin ən mükəmməl forması milli dövlətçilikdir. Milli dövlətçilik təkcə ərazinin, maddi sərvətlərin deyil, hətta milli mənəvi dəyərlərin, həmrəyliyin qorunmasından ibarətdir.

1993-1995-ci illərdə Heydər Əliyev ikinci dəfə hakimiyyətə gəldikdən sonra Azərbaycan yeni təhlükələrlə üzləşdiyi zaman ümimillə liderin çağırışı ilə əhalinin ölkə başçısının ətrafında toplanması, ona dəstək verməsi milli birlik və həmrəyliyə tarixində parlaq səhifələrimizdən biri kimi yadda qalacaqdır. Beləliklə 1993-cü ildə xalqın tələbi ilə hakimiyyətə gələn Heydər Əliyev Azərbaycanı real məhv olma təhlükəsindən xilas etmək üçün bütün qüvvəsi ilə fəaliyyətə başladı. Böyük siyasi xadim Heydər Əliyevin Azərbaycan Respublikasına yenidən rəhbərlik etməyə başladığı 1993-cü ilin iyunundan 1995-ci ilin noyabrınadək olan dövrü əhatə edən müstəqil dövlət quruculuğunun birinci mərhələsi yeni Konstitusiyanın əsas qanunun ümumxalq səsverməsi əsasında qəbul edilməsi və ölkənin qanunvericilik orqanı olan Milli məclisə seçkilərin keçirilməsi ilə başa çatmışdır.

Xalqımızın və respublikamızın ağır sınaq illəri kimi yazılmış bu mərhələdə eyni zamanda Azərbaycanın müxtəlif bölgələrində alovlanmaqda olan vətəndaş müharibəsinin ocaqları söndürülmüş, təzəcə istiqalata qovuşan ölkəmizin ərazisinin xırda federativ qurumlara parçalanmasının qarşısı alınmış, milli dövlətçiliyin formalaşması istiqamətində mühüm addımlar atılmış, vətəndaş həmrəyliyi bərqərar olunmuş, qanunsuz silahlı dəstələr ləğv edilmiş, ictimai-siyasi sabitlik yaranmış, milli ordu quruculuğu prosesinə başlanılmışdır. Bir məsələni yeri gəldiyinə görə qeyd etmək lazımdır ki, Heydər Əliyevin fəaliyyəti ilə ordu quruculuğu daha ciddi problemlərdən biri kimi hələ 70-ci illərdən ulu öndərin təşəbbüsü ilə xüsusi bir problem kimi onun diqqət mərkəzində olmuşdur. Belə ki, 1972-ci ildə ali hərbi məktəbin yaradılması və azərbaycanlı gənclərin hərbi təhsilə cəlb olunması xüsusi diqqət mərkəzində olmuşdur. Bu sahədə Azərbaycan Kommunist Partiyası Mərkəzi Komitəsinin xüsusi qərarı olmuş və qərara uyğun olaraq Azərbaycanın rayonlarına qərarın yerlərdə təbliği və azərbaycanlı gənclərin hərbi ali məktəblərə hazırlanması kompaniyası həyata keçirilmişdir. Məqalənin müəllifi həmin kompaniyada iştirak etmiş və respublikanın kənd rayonlarında İmişli, Beyləqan, Fizuli, Zəngilan

rayonlarında təbliğat işində fəal iştirak etmişdir. Onu da qeyd edim ki, bu qərar bütün insanlar tərəfindən birmənalı qarşılanmışdı. Bəzi insanların fikirləri belə idi ki, onsuz da rus ordusu bizi qoruyur, digərləri isə xüsusilə gələcəyi görən, qiymətləndirən və dərin düşünən insanlar bu qərarı vaxtında qəbul olunmuş H.Əliyevin uzaqgörən siyasəti kimi qəbul etmişdilər. Nəhayət 1990-cı illərin əvvəllərində Azərbaycan öz müstəqilliyini əldə etdiyi bir zamanda 1990-cı il 20 Yanvar rus qoşunlarının Azərbaycan xalqına divan tutduğu bir vaxtda Respublikada ali hərbi məktəblərin yaradılması çox düşünülmüş və xüsusi əhəmiyyətli addım olması məlum oldu. Milli ordunun yaradılmasında Ali məktəblərin yaradılması rəhbər zabit heyyyətinin formalaşması ordu quruculuğunda hələ SSRİ dövründə atılan bu addım Heydər Əliyev siyasətinin uzaqgörənliyi və düzgün olması ilə şərtlənirdi. Ümumiyyətlə H.Əliyevin ikinci dəfə hakimiyyətdə olduğu dövrdə ciddi və olduqca gərgin həyatı və dövlətçilik problemləri ilə qarşılaşdığı qeyd olunmaqla bir məsələ də etiraf olunmalıdır ki, böyük dövlət xadimi, dünya şöhrətli siyasətçi Heydər Əliyev Respublika prezidenti kimi fəaliyyəti dövründə onun çevik diplomatiyası, səriştəli fəaliyyəti və misilsiz qabiliyyəti nəticəsində bu dövr uğurla yekunlaşdırılmışdır.

Heydər Əliyevin uğurlu siyasəti Azərbaycanda müstəqilliyimizin, dövlət quruculuğumuzun tarixi kimi həmişə diqqət mərkəzində olmuşdur.

Müstəqillik illərində dövlət rəhbəri kimi H.Əliyevin imzaladığı bütün sənədlər, bütün mərhələlərdə televiziya və mətbuatda geniş şəkildə işıqlandırılmış, sonralar sanballı əsərlər kitab kimi çap olunmuşdur. H.Əliyevin təkcə mədəniyyət haqqında müraciətləri, çıxışları, müsahibələri, təbrikləri kitabça halında üç cildə 1969-1982 və 1993-1996-cı illəri əhatə etməklə nəfis şəkildə çap olunmuşdur. Bu üç cildlik “Heydər Əliyev və mədəniyyət” adlandırılan üç cildlik bu göstəricidə faktiki olaraq uzun müddəti əhatə edən bir dövrdə Azərbaycan mədəniyyət tarixinin böyük bir sənəməsi qələmə alınmışdır. Azərbaycan Respublikası Mədəniyyət və Turizm Nazirliyinin xüsusi lahiyyəsi əsasında hazırlanmış, lahiyə rəhbəri Mədəniyyət və turizm naziri Əbülfəz Qarayev, tərtib edənlər Sevdə Məmmədaliyeva və Teymur Əhmədovdur. Bizə belə gəlir ki, üç cildə çap olunmuş “Heydər Əliyev və mədəniyyət” kitabları Azərbaycan mədəniyyət tarixi haqqında geniş və müfəssəl məlumat verir. Belə əsərlərin yazılması Azərbaycan tarixinin mədəniyyət tarixi bölməsinin ardıcıl, tarixi faktlara əsaslanan bir hissəsi kimi qəbul olunmalıdır. Tarixi araşdırmalarla məşğul olan tədqiqatçılar uzun bir dövr ərzində 1969-2003-cü illərdə mədəniyyət və mədəni quruculuq haqqında bitkin məlumatları əldə etmək imkanına malik olurlar. H.Əliyevin bütün əsərlərinin və onun haqqında yazılmış əsərlərin kitabxana fondlarında

komplektləşdirilməsi daha çox diqqətə layiqdir. Son illərdə H.Əliyevin əsərləri ilə yanaşı klassik Azərbaycan ədəbiyyat nümunələrinin kitabxana fondlarına verilməsi olduqca tədqirə layiqdir.

İstər Dövlət kitabxana şəbəkələrinin, istərsə də ayrı-ayrı idarə və müəssisələrin tabeliyində fəaliyyət göstərən kitabxanalarda H.Əliyev əsərlərinin üstünlük təşkil etməsi Azərbaycan tarixi, mədəniyyəti, incəsənəti, dövlətçilik tarixi, Azərbaycanın keçmiş və bu günü haqqında məlumat əldə etməyə imkan verir.

Maraqlı cəhət bundan ibarətdir ki, bu əsərlər respublikamızın kitabxana fondlarına daxil olarkən, bir çox iri elmi kitabxanalarda bu əsərlərin xüsusi bölmələrdə və ayrı-ayrı mövzularda, həm də xronoloji ardıcılıqla onların elektron versiyaları yaradılır. Həm adlar göstəricisi, həm də bütöv məzmunu üzrə disklərə və ya kompüter yaddaşına köçürülür. Bu isə tədqiqatçıların axtarış və istifadə imkanlarını artırır.

Son illərdə məlum olduğu kimi elm və maarifin inkişafı ilə əlaqədar Respublikamızda orta məktəblərin işinin günün tələbləri səviyyəsinə çatdırılması istiqamətində Azərbaycan prezidenti, respublika hökuməti, xüsusilə Heydər Əliyev fondunun prezidenti, Azərbaycanın birinci xanımı, YUNESKO və İSESKO-nun xoşməramlı səfiri Mehriban xanım Əliyeva orta məktəblərin tikintisi, təmiri və yenidən qurulmasında ardıcıl iş aparır.

Hər bir yeni tikilən məktəb binaları təhvil verilərkən onun yeni tipli kitabxanalarının olması nəzərdə tutulmuşdur. Bu gün Azərbaycanda 4500-dən çox orta məktəb fəaliyyət göstərir ki, onların hər birində xüsusi əşya və avadanlıqlarla təchiz olunmuş kitabxanalar fəaliyyət göstərir. Xüsusilə yeni tikilmiş və təmirdən çıxan binalardakı kitabxanalar əşya və avadanlıqlarla yanaşı klassik Azərbaycan ədəbiyyatı ilə yanaşı H.Əliyevin əsərləri və Respublika prezidenti İlham Əliyevin əsərləri ilə təmənnasız olaraq məktəb kitabxanalarına verilmişdir.

Məktəb kitabxanalarının fondlarında hazırkı məqamda H.Əliyevin əsərlərinin şagird və pedaqoji heyət arasında geniş təbliğat işi aparılır.

Xüsusilə ulu öndərimiz H.Əliyevin 90 illik yubileyi ərəfəsində Azərbaycanın bütün kitabxanalarında təbliğatçılıq fəaliyyəti genişlənmiş, kütləvi tədbirlərin sayı xeyli artmışdır. Belə tədbirlər M.F.Axundov, MEA, Prezidentin işlər idarəsinin kitabxanasında daha mütəşəkkil həyata keçirilmişdir. MEA kitabxanası nəinki Akademiyanın daxilində, hətta kənar müəssisələrdə və təşkilatlarda da bir sıra tədbirlər həyata keçirmişlər. H.Əliyevin əsərlərindən ibarət sərgilər, bir çox kitabların təqdimatları keçirilmiş, onun xatirəsi böyük hörmətlə yad edilmişdir.

Musiqi şənlikləri ilə tədbirlər nümayiş olunmuşdur. Bu tədbirlərdə görkəmli elm maarif və mədəniyyət xadimləri ilə yanaşı ali dövlət

strukturlarından, vəzifəli şəxsləri və milli məclisin üzvləri məruzə və çıxışlar etmişlər.

Bakı şəhər kitabxanalarının demək olar ki, hamısından şəhər mədəniyyət şöbəsinin H.Əliyevin yubileyi ilə bağlı tədbirlər planına uyğun olaraq tədbirlər daha mütəşəkkil olaraq həyata keçirilmiş, geniş oxucu kütləsini və ictimaiyyəti kitabxanalara cəlb etmişlər. Əlbəttə Respublikanın bütün kitabxana şəbəkə və sistemlərində H.Əliyevin 90 illik yubileyində bu möhtəşəm tədbirlərin keçirilməsi onun zəhmətinə, gördüyü işlərə, mədəniyyətə göstərdiyi diqqət və qayğının nəticəsidir.

Çünki H.Əliyevin hakimiyyəti illərində istər kənd, şəhər və rayonlarda yeni kitabxana şəbəkələrinin işi xeyli yaxşılaşdırılmış, onların fondları zənginləşdirilmiş, bir çoxu üçün yeni binalar tikilmiş, bəzilərinə isə binalar təmir və bərpa olunmuşdur.

Məlum olduğu kimi 1974-cü ildə partiyanın MK-nın qəbul etdiyi məlum qərarla bağlı yeni kitabxana şəbəkələrinin mərkəzləşdirilməsi haqqında qərarla bağlı Azərbaycanda xüsusilə kütləvi kitabxanalarında mərkəzləşmə ilə bağlı olduqca möhtəşəm tədbirlər həyata keçirilməyə başlandı. Məhz bu tədbirlər H.Əliyevin hakimiyyəti illərində, Azərbaycan KPMK-nın birinci katibi olduğu dövrdə baş vermişdir. Mərkəzləşmənin həyata keçirilməsi üçün güclü maddi-texniki baza və əməli tədbirlərin həyata keçirilməsi tələb olunurdu. Aparılan dövlət əhəmiyyətli tədbirlər, H.Əliyevin nüfuzu və tələbkərliliyi nəticəsində Azərbaycanın bütün kütləvi kitabxanalarında mərkəzləşdirilmiş kitabxana şəbəkələrinin yaradılmasına imkan verdi. Qeyd etmək lazımdır ki, kütləvi kitabxana şəbəkələrinin mərkəzləşdirilməsi kompaniyası bir sıra keçmiş müttəfiq respublikalarda olduğu kimi olduqca mütəşəkkil həyata keçirilirdi və artıq 1980-cı ilin ilk illərində başa çatdırıldı.

Mərkəzləşdirilmiş kitabxana sisteminin yaradılmasında bir çox maddi və mənəvi problemlər yaranmışdır. Ən başlıca problem isə maddi vəziyyətlə bağlı idi. Belə ki, yeni yaradılacaq rayon və şəhər MKS-lərinin maddi-texniki şəraitinin formalaşdırılması, kadr təminatı, bina və avadanlıqların təminatında bir sıra çətinliklər var idi. Sov.İKP MK-nın məlum qərarına müvafiq olaraq Azərbaycan KP MK-nın xüsusi qərar qəbul olundu və rayon və şəhər rəhbərlərinə bu barədə xüsusi tapşırıqlar verilməklə MKS-in maddi-texniki bazalarını möhkəmləndirmək üçün respublika büdcəsində xüsusi vəsait ayrılmışdır. Həmin dövrdə Azərbaycan KP MK-nın birinci katibi H.Əliyev bu mühüm dövlət tədbirlərinin həyata keçirilməsinə şəxsən rəhbərlik etmiş, vaxtaşırı rayon və şəhər rəhbərlərinin hesabatlarını dinləmişdir. Az bir müddətdə bütün rayon və şəhər MKS-lərinin hamısı xüsusi avadanlıq və əşyalarla, yeni binalarla təmin edilmişdir. MKS-lərin hər birinə içərisi xüsusi avadanlıqla

quraşdırılmış bibliobuslarla və rotatır tipli sürətçixarma aparatı ilə təchiz edilmişdir. Sürətçixarma avadanlıqları ilə işləməyi bacaran işçilər üçün Bakı şəhərində üç günlük xüsusi kurslar yaradılmışdır. Mərkəzləşmə ilə bağlı Respublikanın aidiyyatı orqanları, respublikanın kitabxana ictimaiyyətinin birgə səyi nəticəsində 1980-ci ildə artıq respublikamızda 69 kənd və şəhər rayonlarında MKS-lərin yaradılması kompaniyası başa çatmışdır. Artıq 70-ci illərin ortasında kitabxanaların mərkəzləşdirilməsi xüsusilə kənd kitabxana şəbəkələrinin fəaliyyətinin məqsədəuyğun təşkilini əsaslaşdırdı, onların gələcək iş dinamikasını müəyyənləşdirdi. Beləliklə hər bir kənd rayonunda mərkəzi kitabxana, hər bir kənddə və qəsəbələrdə filial kitabxanaları yaradıldı və həmin kitabxanalar ərazidə yaşayan bütün əhaliyə vahid oxucu bileti ilə xidmət göstərməyə başladı. Mərkəzləşdirilmiş kitabxana sistemlərinin yaradılması kitabxanaların fəaliyyətinə güclü təkan verdi, kitabxanaların birgə inkişaf istiqamətləri müəyyənləşdirildi. Kitabxanaların mərkəzləşdirilməsi həmin dövrdə zamanın tələbi idi ki, əhalinin kitaba olan tələbatı tam ödənilsin, bütün çap məhsulatından səmərəli istifadəyə şərait yaradılsın. Xüsusilə kənd yerlərində mərkəzləşdirilmiş kitabxana sistemlərinin yaradılması olduqca vacib şərtlərdən biri kimi əhəmiyyətli idi. Belə ki, 70-80-ci illərdə H.Əliyevin rəhbərliyi ilə kitabxanalar hərtərəfli inkişaf etməyə başlamışdı. Ölkədə kənd təsərrüfatı və sənayenin inkişafında çox böyük inkişaf yaranmışdı. Kənd əhalisinin peşə istiqamətləri dəyişmiş, yeni peşələr və sahələr meydana gəlmişdi. Kolxoz və sovxozlarda istehsala xidmət edən yeni texnikadan istifadə genişlənmiş, texnikadan istifadə edəcək mexanizatorların da sayı xeyli artmışdır. Belə bir şəraitdə texnika və kənd təsərrüfatının bütün sahələrinə maraq artmışdır. Bunun nəticəsində kənd təsərrüfatı, texnika, sənaye və s. sahələr üzrə ədəbiyyatın əldə edilməsi əsas vəzifələrdən biri kimi qarşıda dururdu. Oxucuların bu sahəyə olan maraqlarını ödəmək məqsədilə həm MKS-lər həm beynəlxalq, həm də Respublika səviyyəsində kitabxanalararası mübadilə yolu ilə bu tipli kitabların komplektləşdirilməsinə geniş yer verildirdi. Maraqlı yeniliklərdən biri kənd yerlərində olan MKS-lərə xüsusi nəqliyyat növü avtokitabxanaların ayrılması həmin dövr üçün olduqca vacib şərtlərdən biri idi. Ona görə ki, bu dövrdə bir sıra yaşayış məntəqələri və sahələrdə sosianar kitabxanalar yox idi. Fəaliyyət göstərmişdilər. Bu baxımdan avtokitabxanalar bu boşluğu aradan qaldırdılar.

Bu avtokulublar rayon və şəhər mərkəzi kitabxanalarla filial kitabxanaları arasında geniş əlaqə yaradılması, filial kitabxanaları və səyyar fondları kitabla təmin edirdilər.

Ulu öndər H.Əliyev ikinci dəfə hakimiyyətə gəldikdən sonra Azərbaycanda kitabxana işinin inkişafına xüsusi əhəmiyyət verirdi. Belə

ki, Azərbaycan prezidenti kimi O dəfələrlə M.F.Axundov adına milli kitabxanada olmuş və bir sıra möhtəbər tədbirlərin milli kitabxanada keçirilməsini məsləhət bilmişdir.

H.Əliyevin 1995-ci ildə iyun ayında M.F.Axundov adına milli kitabxanada miniatur kitabların təqdimat mərasimində, həmin kitabların sərgisinə baxarkən kitabxana haqqında söylədiyi dəyərli çıxış etmişdir.

Bir məsələni mübalığəsiz olaraq qeyd etmək lazımdır ki, H.Əliyevin zəngin ictimai-siyasi irsi dünənimiz, bu günümüz və gələcəyimiz üçün nəzəri və tarixi əhəmiyyət kəsb etdiyindən, müxtəlif elm sahələrini özündə birləşdirdiyindən və mütəxəssislərin tədqiqat obyektinə çevrildiyindən, təxirə salınmadan dahi şəxsiyyət H.Əliyevin zəngin həyatını, siyasi dövlətçilik fəaliyyətini hərtərəfli əks etdirən kompleks xarakterli əsərləri istər ayrı-ayrı cildlərdə, istərsə də artıq 45 cilddən ibarət çap olunmuş və respublikamızın kitabxanalarına paylanmışdır. H.Əliyevin əsərlərinin kütləvi şəkildə nəşr olunması Respublika kitabxanalarının fondlarının zənginləşməsinə əsaslı şərait yaratmışdır.

K. ISMAYILOV

THE ROLE OF H.ALIYEV'S WORKS INFORMATION OF LIBRARY RESOURCE

SUMMARY

The article about H. Aliyev care of libraries, activity in the library, field, about attention to this area.

Х.ИСМАЙЛОВ

Г.АЛИЕВА РАБОТ РЕСПУБЛИКАНСКОЙ БИБЛИОТЕКИ РОЛЬ ФОРМИРОВАНИЯ РЕСУРСОВ.

РЕЗЮМЕ

Статья о Г. Алиева забота о библиотеках, деятельность в библиотеке, поле, о внимании к этой области.